



РЕЦЕНЗИЯ

за дисертация

РОЛЯ НА РАННИТЕ МАЛАДАПТИВНИ СХЕМИ И СТИЛОВЕТЕ НА ПРИВЪРЗАНОСТ ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА КОНФЛИКТИ В ИНТИМНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Автор: **Владимир Владимиров Маринов**

докторант към катедра "Обща, експериментална, развитийна и здравна психология", СУ „Св. Климент Охридски“ за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 3. Социални и правни науки, сигурност и отбрана, Професионално направление: 3.2. Психология

Докторска програма „Обща психология“

Получени материали: дисертационен труд, автореферат

Научен ръководител: проф. д-рсн Ирина Зиновиева

1. Актуалност на разглеждания в дисертацията научен проблем

Представеният за рецензиране труд несъмнено попада в изследователския профил на общата психология, наситена с много постижения, но и с много дискуссионни и все още нерешени въпроси. Научният ѝ и подчертано приложен статут генерира проблемността на някои теми, сред които тази за спецификата на субективните преживявания за близост и свързаност с романтичния партньор и връзката

им с високо ценени психологически конструкти като взаимното доверие и валидация, емпатия и приемане. Психологическият анализ на конфликта, неговото управление и интерпретация са трудни и сами по себе си може да бъдат значителен източник на стрес. Определянето на това какво е ефективна комуникация по време на конфликт, е от голямо значение, за да се помогне на двойките да поддържат отношенията си здравословни.

Темата е актуална, защото е свързана с предизвикателството да се търси аргументиран отговор от една страна за това, кои са факторите, детерминиращи значението на привързаността за разрешаването на конфликти, от друга страна за това, кое определя удовлетвореността от връзката, както и кои са начините за здравословното ѝ функциониране. Този отговор иманентно съдържа операционализирането и обяснителната стойност на ранните маладаптивни схеми и удовлетвореността от семейния живот като функция на стиловете на привързаност, формирани в детството. От друга страна, значимостта на темата се обуславя и от недостига на научни изследвания, свързани с емоционалната експресивност и влиянието ѝ върху партньорските взаимоотношения, в които участват стиловете на привързаност, ранните маладаптивни схеми, разрешаването на конфликти и удовлетвореността от интимните отношения.

Изследователският фокус е актуален, интересен и категорично дисертабилен. Несъмнено, заявката откликва на злободневен за времето ни комуникативен и социален проблем, разработен в специфичния ракурс на насочването на вниманието на психолозите към това, което е необходимо за подобряване на удовлетворението от романтичните отношения между партньорите.

2. Данни за докторанта

Депозираната документация е изрядна и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящата защита. Информацията от автобиографията на Владимир Маринов свидетелства за един поетапно и достойно вървян път за професионална реализация в областта на психологията. Авторът е работил като училищен психолог и специалист по професионално ориентиране. Актуалните му интереси обвързват професионалната му помагаща дейност като клиничен психолог с експертния научен анализ на партньорските взаимоотношения, реализиран в дисертационния труд.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд е с цялостен обем от 233 страници, от които 190 са основен текст, таблици и графики. Направеното изследване е представено в 6 фигури и 55 таблици. Текстът е концептуализиран в увод, седем основни глави, структурирани в подглави, заключение и изводи, както и набор от приложения, илюстриращи методическия инструментариум, обезпечил реализацията на емпиричното изследване. Списъкът на използваната литература включва 426 източника на английски, български и испански език.

Преценявам теоретичната база на разработката като академична, адекватна на проблематиката и достатъчно иновативна. Синтезирано и интелигентно, уводният текст много добре разкрива мотивацията и замисъла на изследователските усилия на докторанта и необходимостта от по-задълбочено проучване на разликите в стиловете на привързаност, ранните маладаптивни схеми, емоционалната експресивност, разрешаването на конфликти и удовлетвореността от връзката въз основа на пол, образование, възраст и други демографски фактори. Ясно формулираните цел, задачи и водещи хипотези на цялостния

дисертационен труд още в началото формират очакване от страна на читателя действително да научи повече относно детерминантите на удовлетворението от романтичните отношения.

Тезата, върху която са фокусирани аналитичните разсъждения на автора е, че интимните отношения са в основата на човешкото съществуване, а качеството на романтичните взаимоотношения до голяма степен определя и качеството на живот. Интимността в романтичните отношения е важен фактор, допринасящ за положителните резултати от връзката. Логично партньорите, които свидетелстват за високи нива на удовлетвореност от интимната връзка, са склонни да поддържат дългосрочни и стабилни отношения и обратно - неудовлетвореността от интимната връзка е една от основните причини за прекратяване на отношенията. Докторантът цитира редица изследвания, фокусирани върху стиловете на привързаност, маладаптивните схеми и др., някои от които акцентират върху емоционалната експресивност и конфликтността в междуличностните отношения. Задълбочено и експертно се търсят аргументирани отговори на въпроси като: каква роля играят стиловете на привързаност за начина, по който общуваме и се свързваме с интимни партньори; какви стратегии използват хората, когато се справят с конфликти на междуличностно ниво; има ли личностни черти, които обясняват тенденциите в нашето поведение във връзка с удовлетвореността от връзката; каква е ролята на емоционалната експресивност и модулира ли тя човешките взаимоотношения и т.н.

Изследователският интерес на настоящия дисертационен труд е мотивиран от идеята да изясни значимостта на променливата емоционална „експресивност“, тествана в дизайн на проучване в българска извадка, при която участват стиловете на привързаност, ранните маладаптивни схеми,

разрешаването на конфликти и удовлетвореността от интимните отношения.

Първата основна глава има аналитико-интерпретативен характер, разкриващ същността на стиловете на привързаност, разгледани като компонент от човешкото генетично кодиране. Акцент в анализа са ранните маладаптивни схеми, представени в терапията на Джефри Йънг първоначално създадена, за да оптимизира традиционната когнитивна терапия на Бек, интегрирайки елементи от теорията на привързаността на Джон Боулби, за да задълбочи разбирането за емоционалното развитие при децата и структурата на емоционалната интелигентност. Коректно и задълбочено са представени теориите за привързаността, стиловете за решаване на конфликти, понятието „удовлетвореност от връзката“, емоционалната експресивност и удовлетвореността от романтичните отношения.

Владимир Маринов е разчел не само правилно, но и задълбочено логиката на утвърдени в социалните науки подходи за обяснение на връзката между стиловете на привързаност и стиловете за разрешаване на конфликти с удовлетвореността от интимните отношения и ролята на положителната емоционална фасета и нейната медиаторна роля между сигурните стилове на привързаност и удовлетвореността от интимните отношения.

Определено считам, че теоретичната рамка на дисертационния труд обогатява модела на изследването, завишавайки евристичния му потенциал. Оценявам тази систематична концептуализация като принос към теорията, практиката и методиката на общата психология.

Безспорно най-съществен е приносът на дисертационното изследване, свързан с емпиричната верификация на асоциациите между

стиловете на привързаност при възрастни, ранните маладаптивни схеми, стиловете за разрешаване на конфликти, емоционалната експресивност и удовлетвореността от романтичните отношения.

В емпиричното изследване взимат участие 308 лица на възраст от 14 до 74, определящи се като хетеросексуални. Извадката е добре балансирана по пол и възраст и достатъчно представителна като брой респонденти.

Проучването използва интегрирани качествени и количествени методи, за да опише и изследва стиловете на привързаност, ранните маладаптивни схеми, експресивността и стиловете за разрешаване на конфликти и степента на удовлетвореност от романтичните отношения. Резултатите показват висока степен на надеждност на използвания инструментариум.

Изводът ми по отношение на методологията на емпиричното проучване е, че моделът на изследването е описан прецизно, детайлно и цялостно. Предметът, обектът, целта и задачите са недвусмислено и точно формулирани. Проверката на заложените хипотези е осъществена посредством адекватен методически инструментариум.

Направените изводи и обобщения произтичат непосредствено от получените данни и умело демонстрират аналитичните и изследователски способности на докторанта.

По отношение на качествените и количествените качества на дисертационния труд считам, че докторантът е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл.24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Представените публикации са свързани с темата на дисертацията и показват изследователска ерудиция. Авторефератът синтезирано и точно отразява съдържанието на дисертационния труд.

Считам че по отношение на процедурата и качеството на представената научна продукция не се регистрират нарушения. Дисертационният труд е оригинална научна разработка с несъмнени достойнства.

4. Научни приноси

Като приемам приносите, формулирани от докторанта, намирам основание да акцентирам върху най-значимите:

В теоретичен аспект могат да се открият следните научни приноси:

- Чрез използване на интегрален изследователски подход е проучена и систематизирана информацията за стиловете на привързаността, маладаптивните схеми и стиловете за решаване на конфликти в партньорските двойки. Направените констатации и аналитични наблюдения са основа за формулиране на изводи и описание на авторски модел, отчитащ преките връзки между променливите и медиаторните им ефекти;
- Задълбочено и всеобхватно е позиционирано влиянието на понятията „сигурен стил на привързаност“ и „удовлетвореност от връзката“ не само директно, но и косвено върху романтичното удовлетворение;
- За пръв път е разграничена ролята на променливите, които влияят индиректно (медиатора) върху стиловете на привързаност и удовлетвореността от интимните отношения в българска извадка;

- Проучени са предикторите, които комплексно влияят и определят промяната на романтичните отношения в динамичен план.

В приложен аспект могат да се открият следните научни приноси::

- Верифицирана е връзката между стиловете на привързаност, ранните дезадаптивни схеми, емоционалната експресивност, стиловете за разрешаване на конфликти и удовлетвореността от романтичните отношения;
- Адаптирани за българския социо-културен контекст са четири въпросника, които позволяват оценка на възможните ранни дезадаптивни схеми, стиловете на разрешаване на конфликти в интимните отношения, стилове на привързаност чрез икономична кратка скала и удовлетвореността от романтичните отношения.
- Предложен е иновативен модел и практически инструмент за измерване и оценка на детерминантите на промяната на романтичните отношения;
- Установено е, че в българския социо-културен контекст схемата емоционална депривация има важен индиректен ефект в отношенията;
- Моделът на изследването е описан комплексно. Предметът, обектът, целта и задачите са точно формулирани. Приложена е адекватно структурирана методика за изследване на измерваните величини.
- Проверката на заложените хипотези е осъществена посредством подходящ инструментариум и статистическа обработка на данните. Извършеният качествен сравнителен анализ на резултатите е коректно осъществен.

- Емпирично е доказана ролята на емоционалната депривация върху маладаптивните схеми и индиректния им ефект върху отношенията, приемани като основа за адекватна психотерапевтична интервенция;
- Адаптираните въпросници могат да бъдат приложени както в процеса на изследователската работа, така и за целите на личното консултиране
- Формулираните изводи са релевантни на конкретното изследване, а обобщението има реалистична приложимост.
- Като най-съществен принос определям коректно и задълбочено формулираните констатации и препоръки, базирани върху проведеното изследване и насочени към специалистите - психолози и психотерапевти, определящи медиращата им роля по отношение на корелацията между стиловете на привързаност и удовлетвореността от връзката.

5. Бележки, въпроси, препоръки.

С цел популяризиране на дисертационния труд, препоръчвам той да бъде издаден като книга, тъй като ще бъде полезен за широк кръг специалисти в сферата на научното знание и приложната психология.

Заклучение.

На основата на гореизложения анализ на дисертацията на тема „РОЛЯ НА РАННИТЕ МАЛАДАПТИВНИ СХЕМИ И СТИЛОВЕТЕ НА ПРИВЪРЗАНОСТ ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА КОНФЛИКТИ В ИНТИМНИТЕ ОТНОШЕНИЯ“, давам своята ПОЛОЖИТЕЛНА оценка за труда и убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Владимир Маринов, докторант към Катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“ в СУ „Св.Климент Охридски“

образователната и научна степен “доктор” в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.2.Психология – Обща психология.

07.07. 2023 г.

Подпис:

гр. В.Търново

/проф.д-р/ Велислава Чавдарова